

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

NEVŞEHİRLİ ÂLİMLER II -OSMANLI VE CUMHURİYET DEVRİ-

Editörler:
Dr. Öğr. Üyesi Cengiz GÜNEŞ
Arş. Gör. Hamza ÖZEN
Arş. Gör. Hasan AYDEMİR

Neveşehirli Âlimler II -Osmanlı ve Cumhuriyet Devri-

Editörler:

Dr. Öğr. Üyesi Cengiz GÜNEŞ
Arş. Gör. Hamza ÖZEN
Arş. Gör. Hasan AYDEMİR

Genel Yayın Yönetmeni:
Mustafa ÇALIŞKAN

KİTAP DÜNYASI YAYINLARI

Yayın No: 742

Bu eserin tüm yayın hakları saklıdır. Yayınevinin/Yazarın izni olmadan eserin herhangi bir bölümü yeniden basılamayacağı gibi, kayıt, fotokopi ve bilgi depolama da dahil elektronik ya da mekanik yöntemle yeniden çoğaltılıp dağıtılması yasaktır.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayıncı Sertifika No: 51889

ISBN 978-625-5980-49-6

Kapak Tasarım: Arş. Gör. Hamza ÖZEN
Baskı Öncesi Hazırlık: Mehmet ATEŞ
meh_ates@hotmail.com

Baskı, Cilt:

Fotokopi 99

Fevzi Çakmak Mh. 10742 Sk. No: 13/1
Karatay/KONYA
Sertifika No: 76711

Aralık 2024 / İstanbul

Kitap Dünyası Yayınları

Alayköşkü Cad. Küçük Sk. Civan Han No. 6/D:4
Cağaloğlu – İSTANBUL
Tel: 0212 514 93 05

www.kitapdunyasi.com.tr
bilgikitapdunyasi@gmail.com

TAKDİM

Bismillahirrahmanirrahim

Hamd; bizlere konuşma, öğrenme, öğretme ve varlıkları kavrama kabiliyeti bahşeden; Kur'an'ı ve düşündüğünü ifade etmeyi öğreten Âlemlerin Rabbi'ne mahsustur. Salât ve selam, bizlere kitabı ve hikmeti öğreten, Kur'an'ın mana ve maksadını izah eden ve onu hayata taşıyan rehberimiz Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olsun. Selam, tüm peygamberlere, Peygamberimizin ailesine, sahabesine, sizlere ve tüm inananlara olsun.

Değerli Okurlar;

Elinizdeki bu iki ciltlik eser, Nevşehir'in tarihî, kültürel ve ilmî birliğini ele almakta, bu topraklarda yetişmiş âlimlerin fikir ve eserlerini yeniden gündeme taşımaya hedeflemektedir. Nevşehir, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış; doğal güzellikleriyle olduğu kadar ilim ve irfan geleneğiyle de Anadolu'nun müstesna şehirlerinden biri olmuştur. Özellikle Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli'nin manevi mirasıyla şekillenen bu kadim şehir, geçmişte olduğu gibi bugün de ilim ve hikmet yolculuğunun önemli bir durağı olma özelliğini sürdürmektedir.

Bu eser, Nevşehir'in ilmî mirasını detaylı bir şekilde ele almakta; Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli'den Osmanlı döneminin seçkin âlimlerine, Cumhuriyet döneminin değerli şahsiyetlerinden günümüz akademisyenlerine kadar geniş bir yelpazede derinlikli bir inceleme sunmaktadır. Âlim; Rabbini ve kendini bilen, varlık ve varoluş gayesini idrak eden kimsedir. Bu kitapta ele alınan âlimler, sadece geçmişin tanıkları değil, aynı zamanda günümüz için yol gösterici rehberlerdir. Onlar, hakikati arama yolunda fikir ve düşünceleriyle toplumlarına ışık tutmuş; sadece ilim dünyasına değil, ahlâkî ve sosyal hayata da katkı sağlamışlardır.

Bir âlimin asli vazifesi üç temel ilkeye dayanmaktadır: Öğrenci yetiştirmek; kitap, makale ve tebliğ gibi ilmi faaliyetlerle bilgi üretmek; üretilen bu bilgiyi toplumla paylaşarak halkın refahına ve hayatına katkı sağ-

lamak. Nevşehir'in bağrından yetişen âlimler, bu üç asli görevi bihakkın yerine getirerek yalnızca buldukları dönemin meselelerine ışık tutmamış; aynı zamanda günümüz için de ilham verici bir miras bırakmışlardır. Bu bağlamda, onların eserleri ve gayretleri, toplumun hem maddî hem de manevî ilerlemesine hizmet eden birer vesika niteliğindedir.

Dingin ve asude bir yerleşim merkezi olan Nevşehir, özellikle Osmanlı Devleti döneminde ilim merkezlerinden biri hâline gelmiş; medreseleri ve yetiştirdiği âlimlerle Anadolu'nun önemli ilmî ve kültürel miraslarından biri olmuştur. Bu topraklarda kaleme alınan eserler, yalnızca İslam dünyasında değil, aynı zamanda insanlık mirasında derin izler bırakmıştır. İşte bu eser, Nevşehir'in ilmî ve irfanî birikimini gün yüzüne çıkararak akademi dünyasına ve geniş okur kitlesine önemli bir kaynak sunmayı amaçlamaktadır.

Bu eserin hazırlanmasında emeği geçen tüm değerli araştırmacılara, ilim yolunda gayret gösteren akademisyenlere ve projeye destek veren kurumlara teşekkürü bir borç bilirim. Özellikle maddi-manevi destek sağlayarak bu çalışmanın hayata geçirilmesine vesile olan Nevşehir İli Hayırlı Hizmetler Kültür ve Dayanışma Vakfı Başkanı Ahmet Avlanmaz Bey'e, İlim Yayma Cemiyeti Başkanı Mustafa Özdemir Bey'e, Nevşehir Ticaret Borsası Başkanı İbrahim Salaş Bey'e ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nin kıymetli mensuplarına müteşekkir olduğumu ifade etmek isterim. Ayrıca, projeye büyük bir özveriyle katkıda bulunan dekan yardımcılarımıza, araştırma görevlilerimize ve fakülte sekreterimize teşekkür ederim.

Nevşehir'in kadim ilmî mirasını ve bu topraklarda yetişen âlimlerin katkılarını daha geniş kitlelerle paylaşarak, bugünün meselelerine ışık tutan çözüm önerileri sunmayı hedefleyen bu eserin hayırlı ve hayırlara vesile olmasını niyaz ediyorum. "Rabbimiz, ilmimizi artır" ve "faydasız ilimden Sana sığınıyoruz" dualarıyla sizlere hayırlı okumalar diliyor, selâm, sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Prof. Dr. Zülfiyar DURMUŞ
NEVÜ İlahiyat Fakültesi Dekanı
Nevşehir, Aralık 2024

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	3
İÇİNDEKİLER	5

OSMANLI DÖNEMİNDE NEVŞEHİRLİ ÂLİMLER

eş-Şekâiku'n-Nu'mâniyye fî 'Ulemâ'î'd-Devleti'l-'Osmâniyye Adlı Eser Bağlamında Osmanlı Dönemi'nde Karaman Beylerbeyliğinde Yaşamış Âlimler	11
<i>Osman DÜZGÜN</i>	
Nevşehirli Seyyid Muhammed Çelebî'nin Hacamat'a Dair Eseri ve Tıp Tarihi Açısından Önemi.....	23
<i>Ahmet ÖZDİNÇ</i>	
Nevşehirli Çelebizâde Mehmed Efendi'nin Mecmûatü'l-Fevâid İsimli Eserinde Nahiv İlmi ve Şerh Metodu.....	33
<i>Ahmet Turan ÖZDEMİR</i>	
Çelebizâde Hazım Ahmed Efendi ve Risâle fî Ma'ne'l-Masdar Adlı Risalesi	45
<i>Mehmet Emin GÜZEL</i>	
Mehmed Hadim en-Nevşehrî'nin Hadisleri Kullanımına Dair Tergîb ve Terhîb Risalesi Örneğinde Genel Bir Bakış	57
<i>Emrah UÇAR</i>	
Mehmet Hadim en-Nevşehrî'nin Risâletü'l-Fark Beyne'l-Hadîsi'l- Kudsî ve'l-Kur'ân'ın Kaynakları.....	71
<i>Emine DEMİL - Enes BOLAT</i>	

İtikat-Siyaset Münasebetleri Bağlamında Süleymân en-Nevşehrî'nin Ahlâk-ı Adûdiyye Şerhi.....	93
<i>Rıdvan ÖZDİNÇ</i>	
Ca'fer b. Muhammed b. Ca'fer Avanos ve Tefsir Anlayışı	105
<i>Hatice TEBER</i>	
Nevşehirli Ca'fer b. Muhammed b. Ca'fer Avanos'a Nispet Edilen Minenu'l Mennân fî Beyâni Kıssati Ahzeni'l-İnsan İsimli Eserin Muhteva ve Üslup Açısından Değerlendirilmesi	119
<i>Mustafa KAYAPINAR</i>	
Ömer b. Osman en-Nevşehrî'nin Abdest Âyetinin Tefsîrine Dair Risâlesi'nin İçeriğine İlişkin Bazı Notlar	129
<i>Veysel GÜLLÜCE</i>	
Ömer b. Osman en-Nevşehrî'nin Abdest Ayetinin Tefsirine Dair Risâlesi ve Tahlili	141
<i>Şuayip KARATAŞ</i>	
Nevşehrî Sıyamzâde Hasan Hamdî'nin Dîvânında Tasavvufî Unsurlar	161
<i>Esmâ ÖZTÜRK</i>	
Sıyamzâde'nin Muhammedî Sevgi Motiflerindeki Edebî Sanatlar.....	181
<i>Müfide AĞIRKAN</i>	
Nevşehrî Sıyamzâde Hasan Hamdî'nin Divanında Kültürümüzün Tarihi ve Mutasavvıf Şahsiyetleri	195
<i>Ali TEMİZEL - Süveyda GENÇ</i>	
Osmanlı İmparatorluğu'nda Huzur Derslerine Katılan Nevşehirli Âlimler	223
<i>Muhammed Alparslan KARTAL</i>	
Mehmed Hilmi en-Nevşehrî ve Münâzara İlmine Dair Eseri Bağlamında Görüşlerinin Değerlendirilmesi.....	239
<i>Ali Kürşat TURGUT</i>	

Mehmed Hilmi Nevşehirî'nin Hulâsatü'l-Mantık Adlı Eserinde Kavram ve Tanıma Yaklaşımı.....	259
<i>Adem EVMEŞ</i>	
Nevşehirli Âlim Mehmet Hilmi'nin Hulâsatü'l-Mantık İsimli Eserinin Tasdikât Bölümünün İncelenmesi	269
<i>Kamil KÖMÜRCÜ</i>	
Nevşehirli Süleymân Hayri Bey ve Mesnevî Tercümesi Üzerine Yapılan Çalışmalara Dair	283
<i>Ali TEMİZEL</i>	
Osmanlı Son Döneminde Nevşehir Müftüleri.....	301
<i>Hasan TELLİ</i>	
Şeyhülislam Ürgüplü Mustafa Hayri Efendi ve Din-Siyaset İlişkisi.....	335
<i>Nasi ASLAN</i>	
Şeyhülislâm Ürgüplü Hayri Efendi'nin Kadılık Vasfı ve Hapis Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme.....	355
<i>Merve YILMAZ</i>	
Ahmed Hâzim en-Nevşehirî'nin Verdiği İlmî İcâzetnâmeler	369
<i>Muhammed Enes ERCAN - Ayhan TÜRK</i>	
Mustafa Kazım Efendi ve Beyânülhak Dergisinde Yayımlanan Makalesi Çerçevesinde İktisada Dair Hadislerin Tahlili.....	379
<i>Yûsuf AKGÜL - Mustafa AKGÜL</i>	

CUMHURİYET DÖNEMİ NEVŞEHİRLİ ÂLİMLER

Nevşehir'de Bir Âlim: Osman Yılmaz Hocaefendi	411
<i>Ali Tarık Ziyat YILMAZ</i>	
Mehmed Şerâfettin Yaltkaya'nın Benim Dinim Adlı Kitabının İslam Akâidi Bağlamında İncelenmesi.....	421
<i>Bayram ÇINAR</i>	
İstanbul'da Nevşehirli Bir Hattat: Abdulkadir Saynaç.....	439
<i>Mustafa IŞIK</i>	

Mustafa Şekip Tunç'un Rasyonalizm Eleştirisi	457
<i>Ömer CERAN</i>	
Çok Yönlü Bir Âlim: Zeki Soyak Hoca	463
<i>Akif DURSUN</i>	
Zeki Soyak ve İtikâdî Hükümler Adlı Eseri	487
<i>Abdullah NAMLI</i>	

OSMANLI DÖNEMİNDE NEVŞEHİRLİ ÂLİMLER

İstanbul'da Nevşehirli Bir Hattat: Abdulkadir Saynaç

Mustafa IŞIK*

Giriş

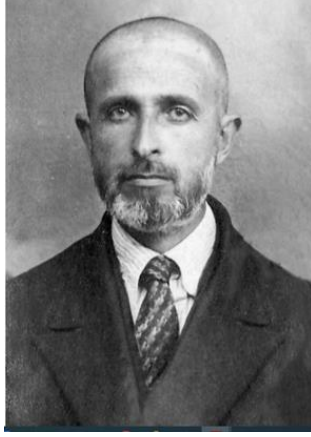
Âlimlerin memleketini tesbitte ve doğduğu yer önemlidir. Ancak önemli insanlara bir şekilde sahip çıkılır. Bu anlamda -Kaynakça'da görüleceği üzere- Reşat Ekrem Koçu ve Hüseyin Gündüz Abdülkadir Efendi'yi Nevşehir'li göstermişlerdir. Biz de bu tercihe uyuyoruz.

1881'de Kayseri'de doğmuş, ilköğrenimini burada yapmış, İstanbul'a giderek eğitimini sürdürmüş; orada yaşayıp ölmüştür. İbrahim Paşa Vakfı'ndan dolayı bu ilgi kurulmuştur. Nevşehirli Dâmâd İbrâhîm Pâşâ'nın (ö. 1150/1738) soyundan Ahmed Tevfik Efendi'nin oğludur.

İstanbul'da Fatih Medresesi'ne kaydolmuştur. 'Arnavut Hoca' diye bilinen Hasan Necmeddin Efendi'den okuduğu derslerden sonra diplomasını almıştır. 1909'da açılan "Hüsnü hat çeşitleri" yarışmasına katılarak birinci olmuştur. 1912'de Dârülfünûn'un İlahiyat şubesinden mezun olmuştur. Birkaç yıl Medresetü'l-Hattâtîn'e giderek 'mütenevvi yazılar'da kurs almıştır. İlk olarak Dâire-i Meşihat'da kâtip olarak göreve başlamıştır. Ancak sanata yatkın olduğundan, zamanın hat hocalarından dersler almıştır. Şeyhu'l-İslamlık merkezinde olan 14 yıl görev yapmıştır. 1924'te bu dairenin kaldırılmasından sonra İstanbul Müftülüğü Mushaf Tetkik Heyeti'nde çalışmıştır. Damat İbrahim Paşa vakfitesi gereğince, Vezneciler'deki Damat İbrahim Paşa Camii'nde 40 yıl boyunca vaaz etmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde bu medreselerin diplomaları geçersiz sayılınca kırk yaşından sonra Hukuk Fakültesi diplomasını almıştır. 1934 yılında, soyadı kanunu gereğince, 'Saynaç' soyadını almıştır. 30 sene Eyüp'te oturmuş; 50 yıllık hizmetten sonra 1948 yılında emekli olmuştur. Eşi Fatma Hanım'ın ölümü (ö.1953)

* Prof. Dr. Öğretim Üyesi-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi / İlahiyat Fakültesi-Temel İslam Bilimleri, Hadis Anabilim Dalı, mustafaisik@nevsehir.edu.tr, orcid/0000-0001-7068-6253

üzerine Fatih'e yerleşmiştir. 1967'de vefât etmiş; Edirnekapı Mezarlığı'na gömülmüştür. Hattatlık para kazanmak için bir sanat olmasına rağmen Abdulkadir Efendi para için yazı yazmamıştır. Abdülkadir Efendi'nin kültür mirası, oğlu Âtîf Bey (ö.1975) tarafından devam ettirilmiştir. Bugün de torunu (Âtîf Bey'in kızı) Ayşe Zühal Saynaç (d.1962) eliyle sürmektedir. Âlimlerin memleketini tesbitte doğduğu ve doyduğu yer önemlidir. Bu yüzden tarihte pek çok ÂLİM başka memleketlerde görev yapsa ya da ömrünü geçirse de doğduğu memleketine nisbet edilerek anılmıştır. Söz gelimi Damad İbrahim Paşa (ö. 1142/1730) İstanbul'da yaşasa da Nevşehirli olduğu her zaman dile getirilmiştir.

Resim 1: Abdulkadir Saynaç'ın Vesikalık Fotoğrafi

Tarihte yaşamış önemli insanlara bir şekilde sahip çıkılır. Bu anlamda -Kaynakça'da görüleceği üzere- İbnu'l-Emin Mahmut Kemal, Reşat Ekrem Koçu, Ahmet Karataş ve Hüseyin Gündüz Abdülkadir Efendi'yi Nevşehir'li göstermişlerdir.¹Biz de bu tercihe uyuyoruz.

Adı geçen kişinin "doğduğu yer" ve "doyduğu yer" ayrımı yapamadıkça, nereli olduğunu ayırmak sorun olacaktır. Her ikisi de aynı olduğunda problem yoktur. Ancak doğmaktan çok doyduğu yer yani çalıştığı, hayatını

¹ İbnulemin Mahmut Kemal İnal, *Son Hattatlar* (İstanbul: Maarif Basımevi, 1955); Reşad Ekrem Koçu, "İstanbul Ansiklopedisi", *Nevşehirli Abdülkadir Efendi* (İstanbul, 1958); Hüseyin Gündüz, "Nevşehirli bir hattat -Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın torunlarından- Abdulkadir Saynaç Efendi", *Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları* 2/6 (2006), 72; Ahmet Karataş, "Âlim'den 'Aydın'a Geçiş Sürecine Bir Örnek: 'Hattat' Abdülkadir Saynaç Efendi ve 'Yazı Ustası' Oğlu Sait Yada Bey," *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 44 (2013).

Kaynaklar, Abdulkadir Efendi hakkında suskundur. ‘Son Hatatlar’da İbnu’l-Emin Mahmut Kemal İnal da bilgi vermese, daha kapalı kalacakmış gibi gözükmetedir.

Çok cildli *TDV İslâm Ansiklopedisi*’nde de “Abdülkadir Efendi, Nevşehirli” madde başlığı olarak başlangıçta belirlenmişken sonradan madde terkedilmiş, dokümantasyon dosyası kaldırılmıştır.”⁴ Öteki kaynaklar, bibliyografyamızda kaydedilecektir. İlk eğitim öğretimini Kayseri’de almış 1898 yılında İstanbul’a giderek eğitimini sürdürmüştür. Yüksek tahsil için gittiği İstanbul’da Fatih Medresesi’ne kaydolmuştur. ‘Arnavut Hoca’ lakabıyla bilinen Hasan Necmeddin Efendi’den okuduğu derslerden sonra icâzet almıştır.⁵ 1909’da Meclis-i Kebîr-i Maârif tarafından açılan ‘Hutût-ı Mütenevvia’(hüsnü hat çeşitleri) müsabakasına girerek birinci seçilmiştir. 1912’de Dârülfünûn’un Ulûm-ı Şer’iyye (İlâhiyat) şubesinden mezun olmuştur.⁶ Bu haliyle şimdiki İlahiyat Fakültesi mezunu konumundadır. İlk olarak Dâire-i Meşihat’da kâtip olarak işe başlamıştır.⁷ Şeyhu’l-İslamlık merkezi olan Dâire-i Meşihat’da 14 yıl boyunca vazife yapmıştır. Şeyhülislâm Ürgüplü Mustafa Hayri Efendi’nin (ö.1921) emri üzerine üst makamlara gidecek yazıları yazmıştır. Buradan hareketle, hemşehrlik hukukunun ortaya çıktığını; liyakat ile birlikte Nevşehirli olması nedeniyle de kendisine bu görevin verildiğini düşünebiliriz. Birkaç yıl Medresetü’l-Hattâtîn’e giderek ‘mütenevvi yazılar’da meşke devâm etmiştir. Ancak sanata meyli olduğundan, zamanın meşhur hat hocalarından da dersler almıştır. Sâmi Efendi (ö.1912), Hafız Hasan Tahsin Efendi (ö.1916), Ârif Hikmet Bey (ö.1918) Hattat Hasan Rızâ Efendi (ö.1920), İsmâil Hakkı Altunbezer (ö.1946), vb.

1.Dünya Savaşı’nın başlaması üzerine işsiz kalmıştır. Daha sonra Hicaz Askerî Demiryolu’nda (1914-1918) çalışmaya başlamıştır. Bu sırada demiryolu durak isimlerini yazmıştır. İstanbul-Medine arası ortalama 3.000 km. bir mesafe olunca, durak isimlerinin yekûn tuttuğu anlaşılabilir. 1924 sonrası İstanbul Müftülüğü Evrâk Kalemî’nde, Şer’î Siciller Arşivi’nde, Mushaf Tetkik Heyeti’nde çalışmıştır.⁸ Damat İbrahim Paşa ve eşi Fatma Sultan vakfiyesinin şartlarından olarak, kendisine verilen “yetki belgesi” gereğince

⁴ Karataş, “Âlim”den ‘Aydın’a Geçiş Süreci”, 125.

⁵ Mahmut Kemal İnal, *Son Hattatlar*, 34.

⁶ Mahmut Kemal İnal, *Son Hattatlar*, 34.

⁷ Mahmut Kemal İnal, *Son Hattatlar*, 34.

⁸ Karataş, “Âlim”den ‘Aydın’a Geçiş Süreci”, 126.

Vezneciler'deki Damat İbrahim Paşa Camii'nde 40 yıl boyunca vaaz etmiştir.⁹ İlahiyat mezunu olarak vaaz etmek onun normal olarak yaptığı işlerdendir. 1924'te açılıp 1930'da kapatılan İstanbul İmam Hatip Mektebi'nde hüsn-i hat hocalığı yapmıştır. Bu görevin resmi olmayıp günümüz "ücretli ders" uygulamasına benzediğini düşünebiliriz.

Cumhuriyet Dönemi'nde eski diplomalar geçersiz sayılınca kırk yaşından sonra Hukuk Fakültesi'ni okumuş ve diplomasını almıştır.¹⁰ Bir insanın 40 yaşından sonra mevcut diplomasına artı olarak yeni bir diploma alması, yanlış bir şey değildir. "Beşikten mezara kadar ilim öğrenme" mantığına uygundur. Ancak 40 yaşından sonra bir insanın buna mecbur kalması, bir travma olarak düşünülebilir. Harf devrimi (1928) sadece bir alfabe değişikliği olmayıp çok yönlü etkileri bulunan bir eylemdir. Abdulkadir Efendi'yi de bir şekilde, şahsen etkilemiştir. 1934 yılında yürürlüğe giren "Soyadı Kanunu" gereğince, 'Saynaç' soyadını almıştır.¹¹ 30 sene Eyüp'ün Rami Kışlası'nın karşısındaki bağlı-bahçeli bir evde oturmuştur. Burada hem bağcılık hem de arıcılık yapmıştır. *Arınâme*'sini bu sırada yazmıştır. Türk edebiyâtında arınâme diye bir tür bulunmamaktadır. Ancak Abdülkadir Efendi'nin hikemî tarzda kaleme aldığı bu şiirleri birer nasihatnâme/ pendnâme olarak kabul edilebilir. Abdülkadir Efendi Eyüp'te ikamet ettiği dönemde bağcılık ve arıcılıkla uğraşmış, arıların hayatlarını, hareketlerini, bal yapım aşamalarını dikkatle inceleme imkânı bulmuştur. Bu tecrübesini arı ve bal ile ilgili âyet ve hadîslerden de istifâde ederek nazmetmiş, çeşitli mukayeselerle oluşturduğu bu şiirlerini *Arınâme* adını verdiği bir mecmuada toplamıştır.¹²

⁹ Mahmut Kemal İnal, *Son Hattatlar*, 34; Karataş, "Âlim"den 'Aydın'a Geçiş Süreci", 127.

¹⁰ Karataş, "Âlim"den 'Aydın'a Geçiş Süreci", 127.

¹¹ Karataş, "Âlim"den 'Aydın'a Geçiş Süreci", 128.

¹² Karataş, "Âlim"den 'Aydın'a Geçiş Süreci", 133; Ahmet Karataş, "Hattat-Şâir Abdülkadir Efendi'nin Arınâme'si", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (2014), 71.

Resim 2- İki Şifa Kaynağı: Bal ve Kuran-

Ek iş yapma, buradan bakınca hobi gibi gözükse de geçim sıkıntısıyla da ilgisi bulunmaktadır. Harf devrimin doğrudan ve yan etkileri hat sanatının sanatkârlarını zora sokmuştur. Son devrin meşhur hattatlarından w de (ö.1946) bağcılık yaptığı bilinmektedir. Elli yıllık hizmetten sonra 1948 yılında emekli olmuştur. Eşi Fatma Hanım'ın ölümü (ö.1953) üzerine Fatih'te bir evde yaşamıştır. 10 Nisan 1967/ pazartesi günü 86 yaşındayken vefât etmiştir. Fatih Câmii'nde kılınan cenâze namazının ardından Edirnekapı Mezarlığı'na gömülmüştür.¹³ Bu durumda 50 yıllık hizmete karşılık 20 yıllık bir "emeklilik hayatı" yaşamış olmaktadır.

¹³ Karataş, "Âlim"den 'Aydın'a Geçiş Süreci", 133.

Resim 4: Süheyl Ünver'in Talebeleriyle Yaptığı Ziyârette Âzâde Akar'ın Çektiği Fotoğraf.

Cezerî'nin (ö. 832/1429) *Siyer*'ini nazım halinde, Arapça'dan Osmanlıca/ eski Türkçe'ye tercüme ve çeşitli hat şekilleriyle yazmıştır. Abdülkadir Efendi'nin Arapça bir *Siyer-i Nebî*'yi tercüme etmesi hattatlığı yanında iyi bir Arapça bilgisine sahip olduğunu da gösterir. Nitekim İbnülemin, onun tercüme ettiği eseri muhtelif hat ile yazmasını "hüner"ine, başarılı tercümesini "ilm"ine, kusursuz nazmını ise bu sâhadaki vukufuna işâret sayarak

onu ve eserini mısralarla methetmektedir.¹⁴ Yazdığı bazı şiirleri *Dîvânnâme* adıyla bir mecmuada toplamış; şiirlerinde “Abdülkadir” ve ‘Kadrî’ mahlaslarını kullanmıştır. Eski Türkçe eser, oğlu Âtîf Bey tarafından yeni Türkçeye aktarılmıştır. Her hattatın gönlünde, ‘kendi el yazıysa bir mushaf’ yazmak yatar. Genelde bu arzu ömrün son yıllarına yani hattatın olgunluk dönemine rastlar. Nesih hatla yazdığı mushafı hemşerisi, Demokrat Parti Kayseri Milletvekili İbrahim Kirazoğlu (ö.1988) bastırmak amacıyla almış ancak akıbeti meçhul kalmıştır.¹⁵

Kitaplarını Beyazıt Devlet Kütüphanesi’ne vakfetmek istemiş ama mümkün olmamıştır. Bunun üzerine Erzurumlu hattat Mustafa Necâdüddîn Dumlu’ya (ö.1991) vermiştir. O da kısıtlı imkânlarla *Hadâikü’l-hutût* başlığıyla 5 risâle olarak yayınlamıştır. Bu serinin 2. ve 5. Risalesi *Arıname*, 4. Risalesi ise hüsnü hatlarından oluşmaktadır.¹⁶

Yaşar Şâdi yaşadığı dönemde hatırı sayılan hat sanatçılarınun el yazılarını alarak bir hatıra defteri oluşturur. Yaşar Şâdi Efendi’nin “Hutût-ı Meşâhir” İsimli Hatıra Defteri’nde toplam olarak 283 kişinin hatıra yazısı bulunmaktadır. Tuğrakeş İsmâîl Hakkı [Altunbezer], Hattat Hâmid [Aytaç], Mahmud Bedreddin [Yazır], Süheyl Ünver bunlar arasındadır. Abdülkadir Efendi için “Meşihat-i Ulyâ Kalemî hattâtlarından muhterem Abdülkadir [Saynaç] Efendi’nin el yazısıdır denilen levha, lale motifi içine yazılmıştır.”¹⁷ Lale motifi içerisinde yazılmış olması, sıradan bir hareket değildir. Çünkü Damat İbrahim Paşa dönemi tarihe “Lale Devri” diye geçmiştir. Lale, hat sanatı ve sanatçılarını ilgilendiren bir çiçektir.

¹⁴ Mahmut Kemal İnal, *Son Hattatlar*, 34; Karataş, “Âlim”den ‘Aydın’a Geçiş Süreci”, 131.

¹⁵ Karataş, “Âlim”den ‘Aydın’a Geçiş Süreci”, 133.

¹⁶ Karataş, “Âlim”den ‘Aydın’a Geçiş Süreci”, 132.

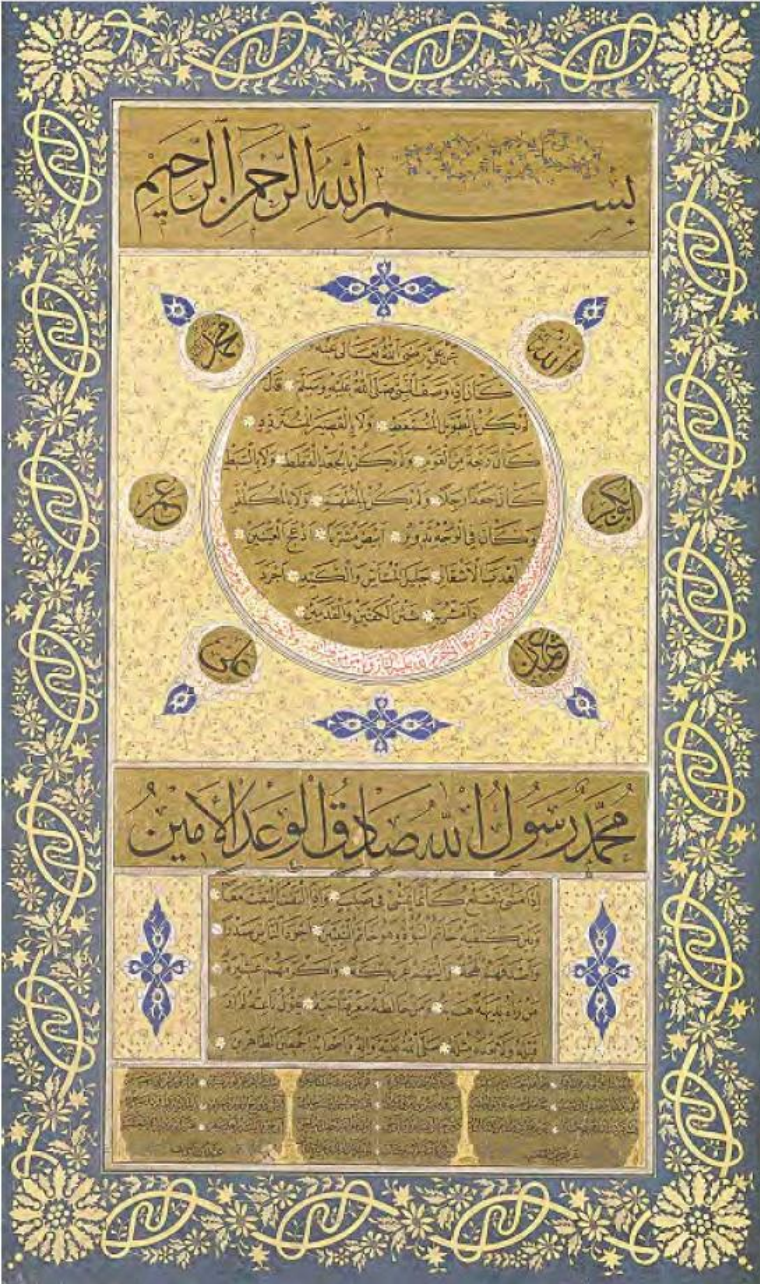
¹⁷ Süleyman Berk, “Yaşar Şâdi Efendi’nin ‘Hutût-ı Meşâhir’ İsimli Hatıra Defteri ve Muhtevası”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 5 (2015), 187, 197, 304.

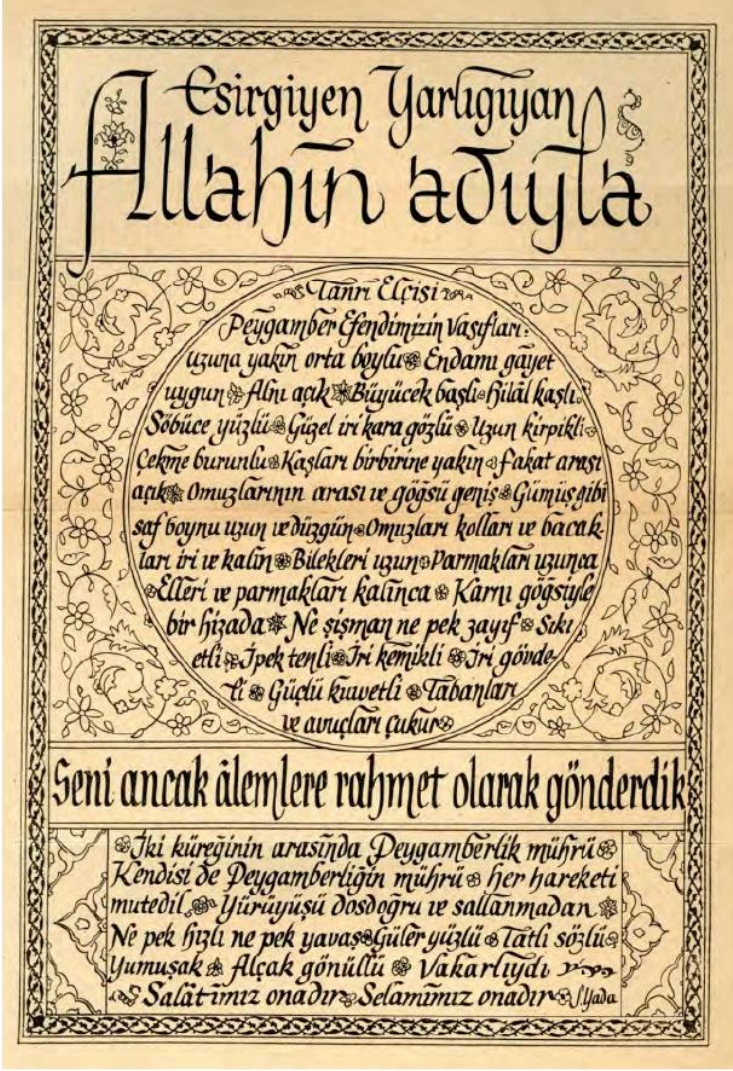
Resim 5: Defterinde Bulunan Sahifesi

Hattatlık kimlerine göre para kazanmak için bir meslek /sanat olmasına rağmen Abdulkadir Efendi para için yazı yazmazdı. Yaşadığı dönemdeki istikrarsızlığa rağmen tok gönüllü olarak yaşamış, şartlar ne olursa olsun doğru bildiği şeyleri söylemekten çekinmemesi, sanatında sürekli arayış içinde olmasından kaynaklanan cesur tavırları yüzünden Tavlusun'lu hemşerileri tarafından "Deli Abdülkadir" şeklinde anılmıştır.

Oğullarından Sait Bey'in hayatı ve fikriyatı devlet tarafından gönderildiği Almanya mâcerâsından sonra başka bir yöne doğru evrilmiş, Batı'yı model alan bir hayat ve düşünce tarzını benimsemiş ve ömrü boyunca bunun sözcülüğünü yapmıştır. Onun bu hayat tarzı babası Abdülkadir Efendi'yi derinden yaralamıştır. "Yazı Ustası" Sait Yada'nın (ö.1968) Latin harfli Türkçe Hilye'si onun -her şeye rağmen- babasının etkisinde kaldığını gösterir.

Resim 6: Abdulkadir Efendi-Hilye- 1931

Resim 7: -Sait ya da- Latin Harfli Hilye -1931

Diğer oğlu Âtîf Bey ise babasına her yönüyle daha yakındır. Mesela Abdülkadir Efendi hac vazifesini icrâ edemeyeceğini anlayınca vekâletini ona vermiş, Âtîf Bey de büyük bir heyecânla onun nâmına haccetmiştir. Abdülkadir Efendi'nin kültür mirası oğlu Âtîf Bey (ö.1975) tarafından devam ettirilmiştir.¹⁸

¹⁸ Karataş, "Âlim" den 'Aydın'a Geçiş Süreci", 140, 177.

Bugün de Âtîf Bey'in kızı, diş tabibi olan Ayşe Zühal Saynaç (d.1962), emeklilik döneminde tezhip dersleri alarak; dedesinin sanat eserlerine sahip çıkmaya çalışmaktadır.

Abdulkadir Efendi çok yönlü bir âlimdir ancak biz burada hattatlığını ön plana aldığımızdan; yazmış olduğu hatlardan örnekler vererek sunumumuzu bitireceğiz. Attığı "Abdulkadir" imzalarıyla da eserlerin kendisine ait olduğu belgelenmiş olmaktadır. Bu arada şunu da ilave edeceğiz. Kendisi meşhur bir hattat olan Kazasker İzzet Efendi (ö. 1293/1876) "Hüsnü hattı okumak, laleyi koklamak gibidir."¹⁹ demiştir. Şüphesiz okunması da gerekir ama sanat yani resim yönü yazıdan öndedir. İstif sanatı gereği, kimi zaman hüsnü hattı okumak zor olabilir. Ezber bilinen metinlerin okunması kolaydır. Ancak burada anlatılmak istenen, sanatın yazıdan ileri olduğu hususudur.

Hatlarından Bazı Örnekler

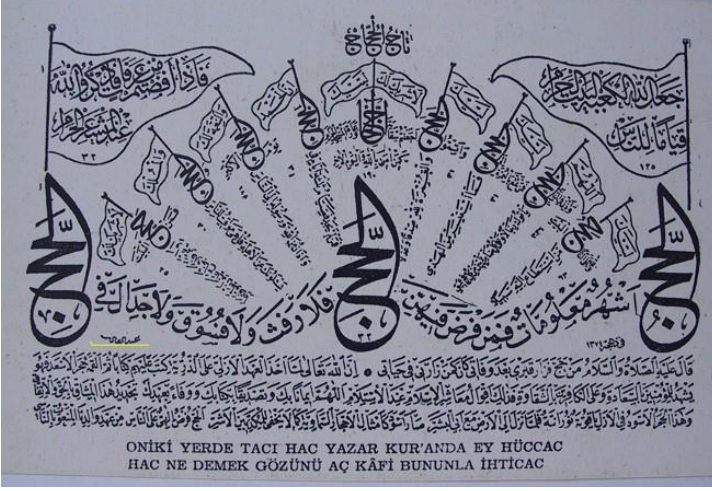

Resim 8: Yaprak Şeklinde Besmele

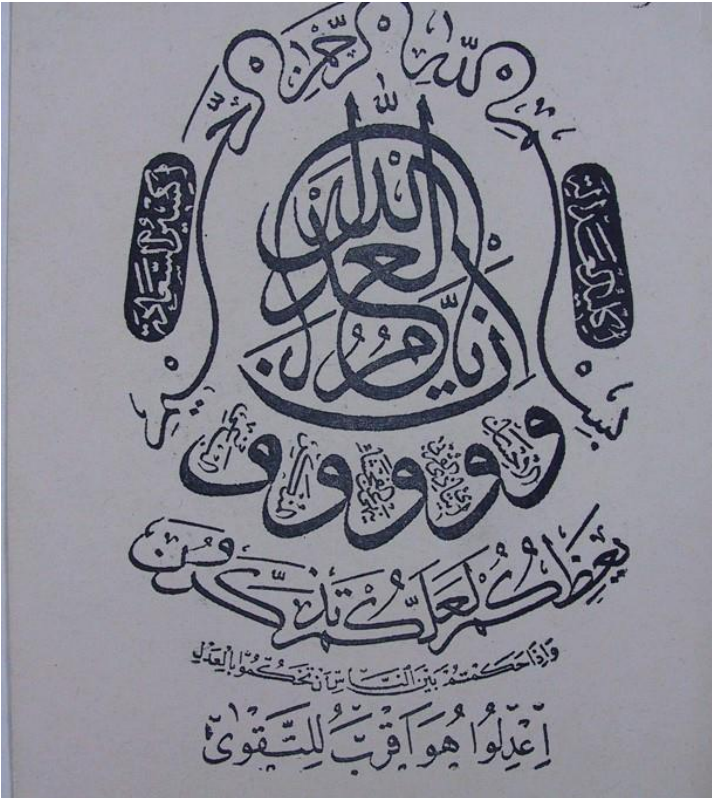
¹⁹ M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1993), 2/97.

Resim 11

Resim 12

Resim 13: Adalet Ayeti

Resim 15

Resim 16

Kaynakça

- Berk, Süleymân. "Yaşar Şâdi Efendi'nin 'Hutût-ı Meşâhir' İsimli Hatıra Defteri ve Muh-tevası." *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 5, 2015.
- Gündüz, Hüseyin. "Nevşehirli bir hattat -Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın torunların-dan- Abdulkadir Saynaç Efendi." *Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları*, 2006.
- Işık, Mustafa. "Hattat Abdulkadir Saynaç." *Kayseri Ansiklopedisi*. C. 5. Ankara: Ülke Yayın Haber, 2017.
- İnal, Mahmut Kemal, İbnülemin. *Son Hattatlar*. İstanbul: Maarif Basımevi, 1955.
- Karataş, Ahmet. "'Âlim'den 'Aydın'a Geçiş Sürecine Bir Örnek: 'Hattat' Abdülkadir Saynaç Efendi ve 'Yazı Ustası' Oğlu Sait Yada Bey." *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 44, 2013.
- Karataş, Ahmet. "Hattat-Şâir Abdülkadir Efendi'nin Arınâme'si." *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4, 2014.
- Koçu, Reşad Ekrem. *İstanbul Ansiklopedisi*. Nevşehirli Abdülkadir Efendi. C. 1. İstanbul, 1958.
- Pakalın, M. Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. 3 Cilt. İstanbul: Milli Eği-tim Bakanlığı, 1993, 1993.